

L'esquirollet de Vallibona

PORTAVEU DE L'ASSOCIACIÓ CULTURAL "AMICS DE VALLIBONA"

La gent de Vallibona, preparada per a les festes 2025

La Colla "Ca Ramoncita" ha complit 20 anys

Andrés Pla, nomenat Esquiroler de l'any 2024

Amàlia Roig presentà "Itaca i el japonès"

Puro Teatro de Vinaròs oferí una excel·lent funció

Sant Domingo reviscola amb la reobertura de l'hospederia

ACTIVITATS DE L'ASSOCIACIÓ

EMILI FONOLLOSA

PRESENTACIÓ DE LA REVISTA ANUAL "L'ESQUIROLET DE VALLIBONA" NÚMERO 17

Les antigues escoles de Vallibona van acollir el divendres 2 d'agost de 2024, després d'una de les tradicionals tronadetes de ple estiu, la presentació i lliurament del número 17 de la revista que edita l'associació cultural "Amics de Vallibona".

L'acte va ser com sempre com una manera de començar les Festes Majors que la Comissió de Festes va posar en marxa aquella mateixa nit amb la inauguració de l'abeurador que serví aigua de València i un "pica-pica".

El president d'"Amics de Vallibona" Salvador Oliver i el coordinador de la revista, qui subscriu, van contar els detalls de com ha estat l'elaboració d'aquest número 17, com sempre amb 32 pàgines a tot color, sense publicitats, i de distribució gratuïta, ja que es costea únicament amb la quota anual dels associats. Una vegada més, es va destacar en principi la col·laboració externa de diversos vallibonencs que any rere any aporten articles de gran interès sobretot pel que fa a costums, història i tradicions del poble, a més d'una selecció curiosa de fotos antigues. Va fer especial menció de l'homenatge pòstum que es fa en aquesta revista al recordat pregoner José María Meseguer i l'èxit del llibre sobre La Pastora, escrit per la seua neboda Elena Solanas.

Quant a reportatges i informacions d'interès, se'n van destacar també uns altres, però lamentant que passen tantes coses en un any a Vallibona que, com ja ha passat en anteriors números, no havia estat possible incloure tots els textos i fotos disponibles.

L'alcalde Juanjo Palomo no va poder assistir aquesta vegada per un incendi forestal prop del poble que afortunadament es va apagar de seguida.

Són ja 17 anys fent la revista, 18 amb l'actual número i són molts qui se la van guardant, físicament i també en format digital, ja que la web d'Amics de Vallibona, www.vallibona.net es van penjant en pdf any rere any i estan a disposició tots els números.

PRESENTAT EL LLIBRE "ÍTACA I EL JAPONÉS" D'AMÀLIA ROIG

A L'Hostal La Carbonera de Vallibona es presentà per iniciativa d'"Amics de Vallibona", l'últim llibre de l'escriptora vinarossenca Amàlia Roig Blasco "Ítaca i el japonès" (Onada Edicions 2024), que és un recull un conjunt de contes.

Davant nombrós públic, Amàlia explicà perquè ha volgut fer un llibre com aquest i sobretot va voler remarcar que cada conte té un final sorprenent.

En bus, en avió, en tren o en ferry les narracions del llibre salten de país en país, de temps en temps, d'història en història. Una classe magistral, un experiment, una illa, una autòpsia o unes orquídes serveixen per a interpretar amb humor l'absurditat del món i la conducta humana, per dibuixar la fina línia que separa la realitat dels nostres somnis, la solitud i la cerca de l'amor, l'erotisme.

Amàlia Roig Blasco (Vinaròs, 1959) és professora de llengua i literatura, psicòloga i escriptora. Té ja acumulada una bona col·lecció d'obres, però cal destacar pel gran èxit que va tenir i encara té la "Guia sentimental del Maestrat" (Onada edicions 2021), on l'autora fa un homenatge a la terra que l'ha vista nàixer i que entre molts altres llocs, també es va presentar a Vallibona.

En aquesta presentació, es va fer menció d'altres activitats culturals de l'autora, con el col·lectiu Dijous d'arts i el programa literari a Ser Maestrat, "Les Ones".

TEATRE "LAS CHICAS DEL CALENDARIO"

L'últim dia de festes d'agost, diumenge dia 11, després del dinar popular, a les 5 de la tarda, a la carpa de festes, Vallibona acollí una especial funció teatral, en la que va ser la primera

Edita: Associació Cultural "Amics de Vallibona" - e-mail: webmaster@vallibona.net

Director: J. Emili Fonollosa Antolí

Fotografies: J. Manuel Serret, Juan Serret, Juan Fibla, J. Miguel Ortí, Col·lectiu Avinsilona, Jordi Fonollosa, Laia Guillem, J. Emili Fonollosa.

Disseny capçalera: Joan Callergues

Maquetació: José Carlos Adell Amela

Imprimeix: A.G. Castell Impresores, S.L. - Vinaròs.

Dipòsit Legal: CS-258-2008

S'autoritza la reproducció, sense fins comercials, dels continguts d'aquesta revista amb l'obligació d'anunciar el seu origen.

Esta revista està disponible en format PDF a www.vallibona.net.

Revista gratuïta. - La revista no es fa responsable de les opinions de les col·laboracions.

actuació en aquest municipi del grup de teatre de l'escola Puro Teatro, arts escèniques de Vinaròs, acte organitzat per l'Associació Cultural "Amics de Vallibona" i patrocinat per l'Ajuntament del poble.

El grup oferí davant nombrós públic a la carpa de festes la seua última creació, "Las Chicas del Calendario", que feia pocs dies havia estrenat a l'Auditori Municipal de Vinaròs. Aquesta representació teatral era una versió de la pel·lícula de Nigel Cole i l'obra de teatre de Tim Firth, basada en fets reals ocorreguts a Anglaterra, on un grup de dones madures va llançar un calendari solidari suggerent. La interpretació per part de tots els actors i actrius va captivar els espectadors, i és que totes i tots pareixen professionals. El director de Puro Teatro Toni Guillot va destacar la gran satisfacció de poder actuar a Vallibona i agrai a les entitats que ho van fer possible.

EL REGIDOR ANDRÉS PLA MARTÍ, ESQUIROLER DE L'ANY 2024

El dia de la Mare de Déu d'Agost i després de la missa major, el regidor de l'ajuntament de Vallibona Andrés Pla Martí va rebre de mans de l'alcalde d'aquesta població Juan José Palomo el guardó «Esquiroler de l'any 2024», atorgat per l'associació cultural «Amics de Vallibona».

Pla és regidor des de fa 5 legislatures, en companyia de Santiago Meseguer i amb Palomo com alcalde, formant els tres la corporació municipal.

Aquesta entitat, presidida per Salvador Oliver, escull cada any un personatge del poble o vinculat amb ell que s'haja distingit en algun moment per contribuir al progrés cultural, patrimonial, social o econòmic d'aquesta localitat d'Els Ports.

Andrés Pla va recollir la distinció, en forma de pergamí emmarcat, en presència d'Oliver, reines, dames i festers de festes, mossén Paco Vives, la resta de la corporació municipal i nombrós públic.

El guardonat va dir que "jo sóc un vallibonenc més com tots vatsos i que m'estimo el meu poble per damunt de tot, per això tinc una gran satisfacció de què se'm vulga reconèixer la meua dedicació a Vallibona. Dono les gràcies a l'associació per pensar en mi i us animo a seguir estimant el poble tan com jo, l'hem de cuidar molt, per exemple estalviant aigua".

Palomo va destacar la trajectòria vital i de dedicació absoluta al poble d'Andrés.

Va remarcar la gran participació haguda durant les festes,

valorant sobretot la dedicació de la comissió de festes i que ja hi havia comissió 2025. Així mateix, es referí a les dificultats per les quals travessava el poble en aquells moments pel que fa a la falta d'aigua.

Cal recordar que el 2023 va ser reconeguda Ramoncita Jovaní Bono, especialment coneguda per la seua contribució a «salvar el poble» quan aquest es va quedar sense bars ni botigues.

PÀGINA WEB

Val a dir finalment que "Amics de Vallibona" compta des del 1999 amb la pàgina web a l'adreça www.vallibona.net on es van fent periòdicament actualitzacions i es poden revisar tots els continguts inclosos en aquests 25 anys que porta online.

PIMIENTA MOLIDA

Aquest diumenge 3 d'agost, després del dinar popular organitzat per la Comissió de Festes 2025, «Amics de Vallibona» us oferirà l'actuació per primera vegada en aquesta localitat del popular grup «Pimienta Molida», <https://www.youtube.com/@PimientaMolidaRumba> que comanda el descendent de Vallibona David Altaba Caldés. «Pimienta Molida» es va formar a Benicarló i ja té un ampli currículum d'actuacions en molt diversos llocs.

Aquest grup de Benicarló està format per dues guitarres, un baix i un calaix, als quals se sumen el trombó i la trompeta, creant un ambient festiu i divertit. Han aconseguit guanyar molts seguidors gràcies a les versions de cançons famoses de rumba i algunes de més modernes. Amb la seva música, aquest grup ens portarà per un viatge omplert de ritme, emoció i passió, deixant clar que la música sempre és el millor antídot contra la tristesa. No us perdeu l'actuació!

ACTUALITAT DESTACADA

EMILI FONOLLOSA

ELS MÉS DE 400 LITRES EN TRES DIES CAUSAREN NOMBROSOS PROBLEMES

Un dels municipis més perjudicats pel pas de la DANA a la comarca d'Els Ports la passada tardor va ser Vallibona, on els més de 400 litres per metre quadrat caiguts entre el 29 i el 31 d'octubre van deixar nombrosos problemes, tant al poble com al terme.

Les comunicacions es van veure seriosament afectades. El camí rural asfaltat de Vallibona a Rossell es va quedar tallat durant dies, degut a què el riu Cérvol sobrepassava el nivell de tots els badens, inundant el camí. La pista forestal que comunica Vallibona en Castell de Cabres, també estava tallada degut a què els Barranc de L'Escala i El Gorg havien inundat la pista.

Així mateix va haver-hi desprendiments de terra i vegetació en algun punt de la carretera d'accés al poble, CV-111, dificultant la circulació. A més, l'accés al poble per la part inferior del casc urbà (central-carrer Pla) per motius de seguretat va quedar tallat des dels aiguats, de forma indefinida, fins que es poguera valorar i garantir la seguretat. Allí, a la vora de "la central", es van produir diversos desprendiments arribant a tallar per complet el vial. Les pistes del terme municipal estaven seriosament danyades i al casc urbà hi hagué desperfectes en diferents edificacions.

En aquest llarg i intens episodi de pluges, en tot moment el poble va tindre aigua potable per al consum humà. Tanmateix, la captació del Barranc de La Gatellera va quedar malmesa; el seu punt de captació va desaparèixer. L'abastiment

s'estava fent a través de la Font Jordana i amb una reparació provisional a La Gatellera.

L'Ajuntament de Vallibona va agrair les mostres de solidaritat, preocupació i suport mostrat pels veïns del poble, pobles veïns i la implicació i professionalitat dels treballadors de l'Ajuntament de Vallibona i de les empreses de serveis (llum, aigua, manteniment de carreteres).

Després dels treballs d'emergència, l'Ajuntament de Vallibona comunicava que ja es podia circular pel camí rural asfaltat de Vallibona a Rossell. Es pregava molta precaució, ja que els badens del riu Cérvol es trobaven afectats pels aiguats i s'havia realitzat una reparació provisional. Els danys provocats als badens per la riuada van ser quantiosos per la gran quantitat d'aigua que havia baixat pel riu.

REPARACIÓ DE L'ACCÉS A LA PART BAIXA DEL POBLE

L'Ajuntament de Vallibona va procedir al tancament de l'accés a la part baixa del poble (Carrer Pla i Central) per haver-se engegat les obres de reparació de les solides produïdes

durant les danes de la passada tardor. El cost de les obres ho assumia la Diputació de Castelló ja que el tram on es va produir el problema encara és la carretera provincial CV-111.

S'ha construït un mur de contenció a la part baixa i es consolida el talús mitjançant una malla de subjecció. El cost de les obres ha estat al voltant de 300.000 euros. Es va escollir fer un mur de contenció perquè tècnicament era viable i estèticament, més agradable, ja que és el principal accés al casc urbà. A més, permet guanyar amplària al vial i crear algunes places de pàrquing.

El 3 d'abril van començar els treballs per solucionar els desprendiments de terres que es van produir a l'accés per la part baixa del poble.

L'entrada a la part baixa de la població per als vehicles procedents de la CV-111 va sofrir dos successius desprendiments que van tallar completament el vial. Les obres es van emprendre el més prompte possible per evitar que properes noves fortes pluges poguessin acabar enfonsant el vial d'entrada a la part alta del poble sobre el vial inferior, cosa que tallaria els dos accessos.

La Diputació Provincial i la Generalitat destinaren ajudes a diversos pobles d'Els Ports per reparar danys de la DANA, com Cinctorres, Forcall, Morella, Vallibona i Vilafranca una quantia que superà els 800.000 euros. La major suma era per a Vallibona, amb 209.175,25 euros. La Diputació va treballar en l'obertura de camins a explotacions agràries i dipòsits d'aigua dependents de la xarxa provincial.

EL AYUNTAMIENTO RENUNCIA POR AHORA A LA DEPURADORA ANTE LA REACCIÓN VECINAL EN CONTRA DE SU UBICACIÓN

EMILI FONOLLOSA

Un grupo de vecinos y visitantes de Vallibona se han adherido a un escrito que se va a presentar en la Diputación de Castellón pidiendo que modifique el proyecto de la estación depuradora y colector en esta población de Els Ports, con presupuesto de 491.343,09 euros, reconsiderando la

ubicación propuesta y que busque una alternativa lejos del pueblo y río abajo "que cumpla con los requisitos técnicos y legales, sin comprometer el bienestar de los habitantes y visitantes". En el momento de elaborar esta información son ya 560 las personas adheridas. El Ayuntamiento ha decidido renunciar por ahora a este proyecto, ante la oposición vecinal a la ubicación escogida.

En una extensa misiva y exponiendo sus argumentos detalladamente, exponen al organismo provincial su "profunda preocupación" y el rechazo a la propuesta de construir una depuradora "a escasos 200 metros de nuestras casas, en una ubicación que además implica que todas las aguas fecales que por el su propio peso ya han pasado de largo el pueblo tengan que retroceder con bombas más de medio kilómetro en vertical a contra gravedad (145 m) ya contracorriente de regreso hacia el pueblo (462 m más) para depurarlas". Este proceso implica esparcir las aguas al aire libre para su secado en el tramo inicial del camino a Rossell, "que es nada menos que la principal zona de paseo de los habitantes de Vallibona, en una zona que está a una cota más alta que el pueblo, para desaguar en la cuneta hacia el barranco del Gorg el cual desciende a continuación por dentro del mismo pueblo". Aseguran en la carta que esta ubicación es "un disparate, absolutamente absurda, inadecuada y peligrosa, además de ser según la legislación vigente, ilegal".

Se están recogiendo firmas de apoyo a este escrito, que comenzó a difundirse el último día de fiestas 2024, aprovechando la gran afluencia de habituales veraneantes que se registra en el mes de agosto y en especial durante las fiestas. Según han indicado los promotores de esta idea, también se ha creado por internet un "change.org" para recoger más adhesiones.

En el escrito dirigido a la Diputación, se pide que los nuevos desagües de Vallibona se coloquen hacia adelante río abajo en sentido descendente hasta una depuradora ubicada a la "distancia correcta y legal mínima de 2 km, de tal manera que se pueda aprovechar lo máximo posible la orografía y la gravedad".

La ubicación de la depuradora propuesta en el proyecto genera otros inconvenientes, según dicen, ya que subir todas las aguas fecales de Vallibona por un tubo de 600 metros y tan sólo 9 cm de diámetro implica realizar una estación de bombeo con dos motores y trituradoras en continuo funcionamiento que está prevista en el área recreativa que hay antes de llegar a la fuente fresca, que es la zona de picnic del pueblo, sin separación respecto a las casas, "con los perjuicios extras que conllevaría en cuanto a contaminación acústica".

Expresan también los vecinos vallibonenses que esta ubicación "contraviene los principios legislativos del Decreto

1/2021, de 18 de junio del Consejo de la Generalitat Valenciana que establece la necesidad de proteger y conservar los paisajes más valiosos y socialmente preciados”.

Aseguran incluso que la ubicación también vulnera la normativa básica estatal, pues según el Reglamento de Actividades Molestas, Insalubres, Nocivas y Peligrosas (RAMINP), las instalaciones de este tipo deben estar situadas a más de 2 kilómetros de las zonas habitadas por para garantizar la seguridad y la salud pública.

El alcalde de Vallibona Juanjo Palomo ha señalado que desde el Ayuntamiento siempre se ha confiado en los técnicos de la Diputación Provincial y si “decidieron que el antiguo vertedero sería la mejor ubicación ha sido después de valorar diferentes opciones”. “No es fácil ubicar una depuradora en Vallibona, si lo fuera posiblemente ya estaría construida hace tiempo”, ha añadido el alcalde. De hecho, el Ayuntamiento ha aprobado renunciar a la construcción de la obra para la presente anualidad, con la finalidad de estudiar posibles nuevas ubicaciones y la viabilidad técnica de estas y así lo ha comunicado a la Diputación. El consistorio ha instado a la Diputación a que estudie lo que han alegado los vecinos que se oponen y que se convoque un encuentro entre Diputación y Ayuntamiento para encontrar la mejor ubicación. “Trasladamos las quejas del vecindario a la Diputación y desde el Ayuntamiento pedimos una reunión con los técnicos y el diputado encargado de depuración de aguas” ha dicho el alcalde. Hasta la fecha, julio de 2025, la reunión sigue pendiente de convocarse.

En el escrito que ya apoyan más de medio millar de personas, se insta a la Diputación a analizar la idoneidad de otros sistemas de depuración para Vallibona, como podrían ser fitodepuradoras de tipo subsuperficial. La Diputación de Castellón organizó una jornada especializada para potenciar la construcción y explotación de estos nuevos sistemas de depuración más modernos, eficaces y sostenibles, que aprovechan los mecanismos propios de la naturaleza para depurar, que no necesitan de energía y se minimiza el impacto medioambiental. Dice también el escrito que la ubicación ideal para este tipo de depuradora podría estar a partir de los 1000 metros, que es a partir de la zona llamada Molí la Torre donde la carretera está a una cota más baja para facilitar el acceso a la misma.

Una fitodepuradora de flujo subsuperficial, al ser tecnología avanzada y cumplir requisitos ambientales probablemente también pudiera ubicarse, si así lo determinara la evaluación ambiental, respetando la normativa autonómica, a partir de 500 metros, que es a partir de la zona llamada Molí del Cup.

REOBRI MILLORADA LA PISCINA MUNICIPAL

EMILI FONOLLOSA

Després d'un estiu sense posar-se en marxa la piscina municipal, a causa de l'extrema sequera, veïnat i visitants d'aquest estiu tornen a gaudir d'aquesta fonamental instal·lació i a més, amb importants millores.

L'Ajuntament de Vallibona gràcies a una subvenció inclosa dins del pla “Castelló Avança”, de la Diputació de Castelló, ha realitzat els treballs de millora i impermeabilització del

got de la piscina municipal. Els treballs han consistit en la impermeabilització completa de tot el got i l'acabat en gres i gresite de tota la superfície de la piscina, com ha informat l'alcalde Juanjo Palomo. Amb aquests treballs s'impedeix la possibilitat de fuites i es milloren les condicions de bany per als usuaris. També s'està procedint a una important modernització del sistema de depuració. Els treballs han suposat una inversió de 43.000 euros.

Palomo ha destacat que «l'Ajuntament de Vallibona, conscient de la importància que té aquest espai durant els mesos d'estiu, per a veïnat i visitants, ha volgut millorar en allò possible l'aspecte i la eficiència de les instal·lacions».

“Durant l'any, els habitants de Vallibona poden ser uns 50 o 60, però a l'estiu la població es multiplica, s'omplien les cases i el poble s'ompli de llum i alegria, la diferència és bestial”, destacava al setmanari morellà Notícies Albert Palomo, gestor de la piscina. Albert apunta com “a més del manteniment, me'n encarrego del quiosc este estiu, i la veritat que el servei dins del que cap és mínim, però la gent ja està més que contenta amb poder beure alguna cosa, menjar una tapa...”, deia el gestor també al Notícies.

El veí més jove, que és molt vinarossenc, Tatán, va tindre “l'honor” de ser el primer en provar la renovada piscina el dissabte 21 de juny

PREOCUPACIÓ I INCERTESA ALS AJUNTAMENTS I AL TEIXIT EMPRESARIAL DELS PORTS I COMARQUES VEÏNES PER LA VENDA D'ELECTRA DEL MAESTRAT A IBERDROLA

NOTA DE PREMSA

La confirmació de la venda d'Electra del Maestrat a la companyia Iberdrola, després de mesos de rumors des de començaments de 2025, ha generat un fort clima de preocupació entre els ajuntaments i el teixit empresarial de les comarques d'interior de Castelló i Terol.

Electra del Maestrat, amb més d'un segle d'història i amb seu a Morella, ha sigut durant dècades un referent de proximitat, gestió autònoma i compromís amb el territori. El seu model, molt diferent del de les grans elèctriques, ha sigut especialment valorat pels pobles, ja que s'ha caracteritzat pel seu tracte pròxim i pel seu clar compromís amb el desenvolupament local.

Els representants municipals de les localitats afectades han manifestat la seua inquietud davant la possible pèrdua d'aquesta bona relació. Alerten sobre les conseqüències de la integració i consideren que, en formar part d'un grup empresarial tan colossal com Iberdrola, es tendeix a perdre qualitat en el servei i atenció a les especificitats del territori.

La venda també ha despertat una profunda preocupació per l'impacte econòmic i social que podria derivar-se'n. Electra del Maestrat compta amb una plantilla d'aproximadament 30 treballadors que viuen en aquesta zona; per tant, genera un notable volum d'activitat econòmica indirecta a través de contractacions, manteniment i serveis. La seua desaparició com a entitat independent suposaria un nou colp per a unes comarques ja castigades per la despoblació i la pèrdua de teixit industrial.

Este escenari se suma a la recent notícia del tancament definitiu de l'històrica empresa Marie Claire a Vilafranca, cosa que agreuja encara més el panorama econòmic i laboral a l'interior del nord de Castelló i les zones limítrofes de Terol.

Els ajuntaments afectats han sol·licitat mantindre reunions amb els portaveus de la Comisió Nacional dels Mercats i la Competència (CNMC) i totes aquelles institucions competents per conèixer l'abast de l'operació i garantir la continuïtat de l'ocupació, els serveis i la inversió al territori.

LA PROLIFERACIÓ DE RABOSES CAUSA PROBLEMES

E.F.

La proliferació de raboses famolenques pel casc urbà de Vallibona ha portat a l'Ajuntament a demanar al veïnat que disposen les bosses d'escombraries penjades dins d'un poal o si es pot directament al contenidor, mentre se solucione el problema. Les raboses, buscant menjar, salten fins les bosses que s'han penjat per ser recollides, les destrossen i escampen pel carrer les restes de menjar que contenien, embrutant-lo i produint mals olors. En els últims temps, ha anat en augment la presència d'aquests animals salvatges que sempre han

hagut pel terme municipal però no acostumaven a entrar al poble de forma habitual com passa ara.

Les raboses no troben aliment pel seu hàbitat habitual i com que de nit no hi ha gent pels carrers, no dubten a entrar al poble. A Vallibona, veïnat i visitants cada nit pengen les bosses de fem de claus situats a les façanes i aquestes són recollides a la matinada següent pel servei municipal de neteja.

No és l'únic animal salvatge que a vegades entra per dins del poble, per exemple algunes cabres hispàniques també s'arrimen al poble, cosa més difícil de veure avui en dia per la gran baixada de la seua població que hi ha hagut a causa de la sarna.

ACTUALITAT PER L'ALCALDIA

EMILI FONOLLOSA

Hem analitzat per a L'Esquirollet de Vallibona diversos temes d'actualitat amb l'alcalde Juanjo Palomo.

PERFORAR UN POU

La Diputació Provincial s'ha compromès a elaborar un estudi previ, després de la sol·licitud de l'Ajuntament de Vallibona, sobre la possibilitat de fer una perforació per construir un pou, que estaria molt proper de la zona dels dipòsits.

L'alcalde ha indicat que la crítica situació per la manca de pluges obliga a buscar grans solucions. "Tenim la sensació que l'aigua subterrània a Vallibona discorre a poca profunditat, per la qual cosa la idea del pou la veiem factible". "Estem pendents dels tècnics perquè valoren on seria millor fer la perforació".

Així mateix, es vol implicar Diputació i Generalitat en la idea d'instal·lar comptadors del consum d'aigua

a cada habitatge, "som dels pocs pobles que no en té i això serviria per veure on hi ha fuites i si són més o menys importants".

Durant l'estiu passat es va tallar durant les nits el subministrament d'aigua potable, a més de no haver-se omplert la piscina municipal. Així mateix, es van haver de suspendre els campaments d'estiu i el dia de l'aigua de les festes.

CAMIONS CISTERNA

El municipi de Vallibona era un més dels que l'estiu passat va comptar amb aigua potable gràcies a l'aportació contínua de camions cisterna. "Vam aconseguir salvar l'estiu amb les cubes, conscients que situacions com aquestes es repetiran més vegades, ho hem analitzat de cara a pròxims estius i no anar a salt de mata".

BRUTÍCIA A LES CANONADES

Pel que fa a les queixes de veïns per l'acumulació de brutícia a les canonades de la part baixa de Vallibona, l'alcalde reconeixia que la falta de pluges va empitjorar aquesta situació perquè l'aigua de pluvials ajudava a netejar el clavegueram. "En algunes ocasions, cal injectar aigua a pressió perquè es va acumulant brutícia, en algunes zones es milloraran els pendents de la canonada, que no drenen bé".

SANTA ÀGUEDA

La restauració de les pintures murals de l'ermita medieval de Santa Àgueda, de Vallibona, està pendent que la Conselleria de Cultura decidisca si fa una actuació integral o només parcial. Hi ha ja uns estudis previs fets però Conselleria ha de decidir encara si es recupera només una part o totes les parets, després que ja hi haja una dotació pressupostària. "Portem molt de temps esperant que es prenga aquesta decisió" lamenta l'alcalde.

Recentment, s'ha intervingut a la casa de l'ermità, encara que no està acabada i falta decidir quin ús se'n farà. L'Ajuntament recollirà les opinions del veïnat sobre la utilitat que se li pot donar.

NOUS APARCAMENTS

L'Ajuntament de Vallibona ha rescatat el projecte d'habilitar dos aparcaments públics, després d'haver-lo congelat per no fer-se efectiva la subvenció amb què s'havien de fer realitat.

Ara s'ha aconseguit pressupost gràcies a una línia d'ajudes destinades a afavorir la visita als parcs naturals, com el de la Tinença de Benifassà. Un dels aparcaments serà a la part baixa del municipi, al costat del monòlit i l'altre, a prop dels dipòsits de l'aigua potable, encara que en aquest cas amb l'estalvi econòmic que suposarà que siguin terrenys de propietat municipal.

ANTIGA COOPERATIVA

En un altre ordre de coses, els dos habitatges construïts a l'antiga cooperativa tenen les obres acabades i ara toca procedir a l'equipament. La Mancomunitat Comarcal dels Ports i els fons del pla de compensació eòlica aportaran el pressupost per posar-hi els mobles. Aquests dos habitatges, com ha aclarit Palomo, no seran per a turisme rural sinó per atraure famílies que vulguin erradicar-se a Vallibona. Es trauran a licitació per als interessats a llogar-los.

CAIXER AUTOMÀTIC

El caixer automàtic de Vallibona, segons CaixaBank, en dades absolutes continua sent el més utilitzat de tots els que van instal·lar en poblacions petites. En assistència sanitària, Palomo creu que sempre és millorable, "tot i que l'increment de visitants que tenim fa que a Vallibona i als altres pobles els sanitaris multipliquen els serveis que han de donar".

CARRETERES

L'Ajuntament de Vallibona ha demanat a la Diputació que intervingue a la CV-111, que comunica amb la N-322 en la vegetació dels laterals, ja que en algunes zones envaeix la calçada i redueix la visibilitat. També s'ha sol·licitat que es formigonen les voreres pendents.

Pel que fa al camí rural Vallibona-Rossell, s'intervindrà per treure aquesta vegetació lateral amb cunetes colmatades que molesten en algunes zones. Es disposa de fons forestals per a aquesta tasca i amb un bon pressupost perquè Vallibona és el terme amb més superfície forestal de la C.Valenciana.

D'altra banda, Vallibona s'unirà a altres poblacions per reivindicar davant de Movistar la millora dels serveis telefònics i és que falla la cobertura amb certa freqüència.

Finalment, acabem el repàs d'actualitat amb l'alcalde, destacant que frontó i ampliació del pavelló segueixen sense data de millores.

NOTICIES BREUS

E.F.

-La Generalitat Valenciana injecta 820.000 euros a 16 municipis de la comarca dels Ports que han sol·licitat percebre els fons que la Generalitat Valenciana concedeix per a fer **tasques de prevenció i neteja d'àrees forestals** amb l'objectiu de previndre incendis. El coordinador del PPCS a la comarca dels Ports, Jesús Ortí ha posat en valor l'arribada de quanties destacades per als municipis de Morella, Vallibona i Castell de Cabres, amb 121.219,87 euros, 108.835,98 euros i 100.306,36 euros, respectivament.

-La Diputació Provincial de Castelló ha col·locat **panells informatius** en els nou jaciments paleontològics, repartits al llarg de la província, amb la finalitat de "ajudar el visitant a conèixer millor la història i les característiques d'estos racons històrics que atesora la nostra província", ha ressaltat el diputat de Medi Natural, José María Andrés. La col·locació d'estos panells informatius en els jaciments d'Almenara, Bejís, Ribesalbes, Araia, Portell, Cincorres, Vallibona i Morella facilitarà als visitants el coneixement ràpid de les característiques pròpies d'estos espais turístics i naturals que compta la província de Castelló.

Aymí, en una foto d'arxiu amb l'alcalde

-Dilluns 2 de juny va morir a Tortosa, **Rossend Aymí i Escolà**, que atesorava un gran currículum com organista, compositor i director de corals. Cal recordar que entre altres va dirigir entre el 1991 al 2019 la Coral Garcia Julbe de Vinaròs. A més, va restaurar orgues com el de l'església de Vallibona i va rebre la Medalla de la Cultura de l'Ajuntament de Vinaròs. L'últim reconeixement el va rebre dos dies abans de faltar a Rossell on se li va atorgar el Premi d'Honor 2025 de Maestrat Viu.

-El **Desafío Maestrat** va recórrer l'1 de juny des de Benicarló més de 200 km. del nord de la província castellonenca, amb un embaixador molt especial, Perico Delgado, guanyador del Tour de France de 1988 i dues Vuelta a España. A Vallibona, van fer aturada per avituallament.

-La Comissió de Festes 2025 de Vallibona estrenà la seua programació amb la celebració de l'"**Oktoberfest**". Va haver-hi abeurador, jocs, sopar de pa i porta, bingo, música i presentació de polars i dessuadores amb l'anagrama 2025.

-Preservar l'essència del patrimoni històric per posar en valor els pobles de l'interior de Castelló com a recurs turístic. Aquesta és la intenció que persegueixen els ajuntaments de Betxí, Càlig, Herbers i Vallibona, que tindran per primera vegada un **Catàleg de Proteccions** que salvaguardarà la seva valuosa arquitectura històrica, com recull en una informació el digital Castellón Plaza. Jaciments arqueològics, santuaris, esglésies, castells i fins i tot habitatges particulars formaran part dels respectius catàlegs. Vallibona inclourà en el seu Catàleg de Proteccions l'església parroquial de l'Assumpció de Maria, el Peiró de Sant Bernabé, el Peironet de Sant Domingo, el Peiró de Sant Marquet, l'ermita de Santa Àgueda o l'ermitori de Sant Domingo. En total, 21 béns patrimonials i altres 54 habitatges, majoritàriament residencials, que aporten cohesió al conjunt històric conservat.

-Dins del festival de música i dansa als pobles xicotets "Itinera" va actuar a Vallibona **The Street Foxes** el dia del Pilar, amb el seu show de soul, swing i blues. El Festival Itinera l'any anterior va fer 100 concerts albergats per 100 pobles de menys de dos mil habitants de la Comunitat Valenciana. Setmanes abans, ja es va fer una altra actuació a Vallibona. En aquesta tercera edició, es consolidava el projecte amb més de cent cinquanta concerts.

Festa gran pels 80 anys de Carles Cabrelles "Cabre"

Sento i "Cabre"

Bon paper d'Edu Pla a la maratón de Castelló i la Volta a Peu de Nadal de Vinaròs

Panels solars per al pavelló

Excursió de l'associació de jubilats a Vall d'Uixò

Vallibona, a les Quinquennals d'Alcanar

Losar Ortí, la vallibonenca més veterana, complí 103 anys

SANT DOMINGO

L'HOSPEDERÍA RENAIX, CINC ANYS DESPRÉS DEL SEU TANCAMENT

EMILI FONOLLOSA

Un any de treball intens, no exempt de greus problemes com els efectes de la dana i actes vandàlics, ha estat necessari perquè una parella d'emprenedors de Vinaròs, Sergi Beltrán i Juan Carlos Vargas, vegien fet realitat el seu gran projecte: reobrir l'hostaleria situada a l'ermita de Sant Domingo. Ni l'alcalde de Vallibona, Juan José Palomo, l'Ajuntament del qual va adjudicar a Sergi i Juan Carlos l'explotació i el manteniment d'aquest espai de propietat municipal, ni l'alcalde del veí Rossell, Evaristo Martí, van voler perdre's el diumenge 27 d'abril la solemne cerimònia d'inauguració de les instal·lacions, celebrada davant d'una multitud vinguda de moltes poblacions diferents.

Un breu concert de Covers Fusion, amb Bilanna i Eric Benavent, del Conservatori de Música de Castelló, i una exposició d'aquarel·les d'aus autòctones de la Tinença, pintades per Juan Antonio Muyas de Rossell, van donar llustre a la inauguració, durant la qual els visitants recorregueren gran part de l'espaiós hostal, on llueix l'exquísida decoració de totes i cadascuna de les seues habitacions. Segons deia Vargas abans de tallar la cinta, que ho va fer la xiqueta vinarossenca Núria, l'"Hospedería Sant Domingo" funcionarà com a fonda rural, oferint esmorzars, dinars, sopars i pernoctacions, ja que disposa d'una dotzena d'habitacions, tot i que en el moment d'obrir només n'hi havia set disponibles. Qualsevol persona, grup o organització pot fer ús d'aquesta fonda, situada pràcticament a mig camí entre Rossell i Vallibona. A més, hi ha una gran sala a la planta baixa per a activitats culturals com ara exposicions, xerrades i presentacions de llibres.

«Hem hagut d'estar en contacte constant amb l'Ajuntament durant tot el procés de preparació de la reobertura, i sempre han estat molt atents amb nosaltres», va emfatitzar Vargas, com va ratificar després Beltrán, posant especial èmfasi en l'alcalde de Vallibona.

En el moment d'obrir les portes per primera vegada, Beltrán va voler destacar que "pretenem que sigui un lloc acollidor

per a tothom, que tots estiguen com a casa, i que siga un referent en aquesta comarca que sempre ha estat tant per a la gent de la costa com dels Ports". «No és un alberg amb ermita, sinó una ermita que ofereix serveis», va emfatitzar. Per la seua banda, Palomo va destacar com d'emblemàtica és aquesta ermita per a la comarca. «Engegar projectes no és fàcil, i això ha estat una mica una cursa d'obstacles. Sant Domingo sempre ha estat vinculat a l'acollida familiar. Originalment, era una escola per a nens de les masies dels voltants. Molts nens van aprendre a llegir i escriure aquí i hi

van tenir accés a la cultura.» "Ha funcionat per a diferents projectes, com ara un alberg. Vam passar un moment difícil, però vam aconseguir capgirar-ho per a la gent. Després vam començar un altre projecte, i ara aquest nou", va afegir. Va fer referència a les dificultats viscudes que han endarrerit l'obertura, com el robatori de tot el sistema elèctric i la destrucció de tot el sistema de subministrament d'aigua potable per la gran revinguda del Cérvol a causa de les pluges.

Palomo va agrair a Beltrán i Vargas el seu compromís amb els pobles de l'interior i la seua creença "en la gent que viu aquí dalt, ara ens toca a nosaltres ajudar-los a tirar endavant". Per la seua banda, Martí va desitjar bona sort als emprenedors, va lloar el resultat de la restauració i va desitjar que el projecte tingue un futur brillant.

Val a recordar que quan va esclatar la pandèmia, l'aleshores refugi rural "La Pastora" va abandonar les seues tasques a l'ermita i va quedar tancat. Trobar un nou inquilí per a l'Ajuntament de Vallibona no va ser fàcil fins que aquests

dos vinarossencs, tot i que Vargas és originari d'Algemesi, van decidir revitalitzar aquest emblemàtic lloc durant almenys cinc anys (que és el període de concessió inicial).

Els visitants podran visitar l'església en aquest indret, situat a 11 quilòmetres de Vallibona per un extrem i a 12 quilòmetres de Rossell per l'altre extrem de la carretera rural que uneix els dos municipis. La previsió és obrir tots els caps de setmana, però també oferir servei la resta de la setmana. Sergi Beltrán és el responsable de la coneguda empresa Sergi Creacions, dedicada a la decoració d'esdeveniments, però a Vinaròs és molt conegut per ser un dels millors dissenyadors de disfresses de Carnaval, tot i que ara la fonda de Sant Domingo l'obliga a deixar en pausa aquesta activitat creativa.

Diumenge 11 de maig, Sant Domingo, acollí un concert del **Marc Vilajuana Duet**, format pel cantautor i artista escènic Marc Vilajuana i el guitarrista Joel Carro. Marc Vilajuana és una de les veus més singulars de l'escena musical catalana i proposa una fusió única de música contemporània, cant sacre antic, cultura popular i improvisació. Vilajuana interpretarà composicions pròpies, fragments històrics i espais d'improvisació.

El concert «Candel» amb **María José Doménech** previst per al 12 de juliol es va ajornar pel mal temps. **Joel Carro** ens presentà el dissabte 19 de juliol a l'Hospederia Sant Domingo, de

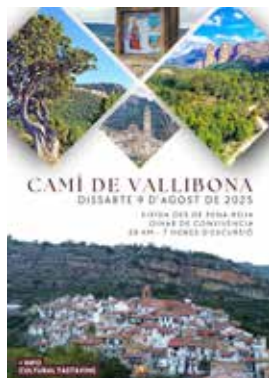
l'ermita de Vallibona el seu directe en format solista, amb la seua inconfusible combinació de folk, rock i mestria acústica. Va ser, com ell mateix deia, un directe «immersiu, delicat i potent» a parts iguals, que desborda cap enfora les sensacions i vivències de l'artista, amb les seues característiques uncles, guitarres i stomptbox com a eines transformadores.

ROGATIVES

UN POBLE DE ROMERIES

E.FONOLLOSA

És Vallibona un poble de rogatives o romeries, com vulgueu dir. De totes la més ancestral és només cada set anys però ja la tenim a la vista. Aquest vinent 2026, com cada set anys, els vallibonencs tornarem a la Maredeu de la Font de **Pena-Roja de Tastavins** per recordar el lligam que tenim amb el poble turlenc. Conta la llegenda que fa molts anys una pesta sembrà la mort en pobles i viles. Al llogaret de Vallibona només van quedar uns quants vells i set jóvens que no es podien casar

perquè no hi havia dones. Llavors decidiren buscar mosses pels pobles dels voltants. D'aquesta manera, arribaren a Pena-roja de Tastavins, on la tia Petronella, una anciana de molt bon cor, havia acollit set xiques òrfenes. Els fadrins es casaren amb elles i se'n tornaren a Vallibona. Al cap de set anys els xiquets nascuts d'aquells matrimonis corrien i jugaven pels carrers del poble. D'aquesta manera, Vallibona es va salvadr de l'extinció.

-La romeria a **Sant Bernabé** de la serra per part de Rossell, Xert i Vallibona se celebrà enguany també amb molta participació i un ambient de germanor i amistat molt bonic. No van faltar els alcaldes de les tres poblacions, Evarist Martí, Susanna Beltrán i Juanjo Palomo i la música la va posar de nou la xaranga Estrella Band de Santa Bàrbara, amb Juanjo Vegué al capdavant. La setmana anterior la brigada del parc natural de La Tinença de Benifassà i les brigades municipals havien condicionat l'espai perquè la festa es poguera celebrar en millor condicions. I la font de la Serra després de molts anys rajava amb un bon xorro d'aigua.

-La romeria a **Sant Marquet** s'havia perdut en 1922, però ara fa divuit anys es va recuperar el Peiró i es va recuperar també el costum d'anar-hi. L'origen d'aquesta celebració es deu, segons recull la tradició, al fet que uns llops es van menjar

un xiquet i perquè no tornarà a passar es va alçar aquest Peiró en honor de Sant Marc Evangelista, com publicava el digital comarquesnord.cat. Aquest Peiró està situat dintre de la finca de Les Moles, i popularment és conegut com a "Sant Marquet". No hi ha massa distància del poble al Peiró i en són molts els que es guarden la data per a assistir a la celebració. En arribar al punt on es troba el monument, es beneeix el terme i es reparteix pa beneït i un tragueta.

-Se celebrà a l'**Ereta de Bel** la tradicional trobada anual de germanor entre Bel-Rossell i la Poble de Benifassà, a la qual una vegada més es van afegir veïns de Vallibona. No van faltar les autoritats de les poblacions implicades. Es va fer el típic esmorzar i els parlaments habituals.

-De les romeries a **Sant Domingo** i **Santa Àgueda**, ja en parlem en un altre lloc de la revista per ser en plenes festes majors d'agost.

RECORDANT L'ANY 2019

VALLIBONA Y PENA-ROJA VOLVIERON A ABRAZARSE, COMO CADA SIETE AÑOS DESDE EL 1.347

EMILI FONOLLOSA, agosto 2019

Pasaba de las cinco y media de la tarde del pasado 18 de mayo, con retraso de alguno de los 700 peregrinos que llegaban tras recorrer 27 kilómetros caminando, cuando los alcaldes de Vallibona (Els Ports) Juanjo Palomo y Pena-roja de Tastavins (El Matarranya, Teruel) Paco Esteve se daban el fraternal abrazo y se intercambiaban las varas de mando, en el Pont Xafat. Emocionados los contemplaban centenares de personas que refrendaban como cada siete años el vínculo entre dos poblaciones.

La histórica rogativa que se remonta al año 1347 cuando los siete jóvenes que únicamente quedaba en Vallibona dejaron el municipio, diezmado por la peste negra y se enamoraron en Pena-roja de siete huérfanas, con las que se casaron y procrearon, logrando así la supervivencia del pueblo. Vallibona en la actualidad también sufre la despoblación pues no superan el medio centenar los habituales residentes, cuando llegó a tener 1.700. Ese fin de semana del pasado mayo, una de las tradiciones más singulares que se conservan en el norte de la provincia revivió una vez más, como cada siete años, reafirmando la promesa que los siete jóvenes hicieron de regresar periódicamente a Pena-roja (actualmente con un censo de 480 habitantes) para dar las gracias a la Mare de Déu de la Font. Los vecinos y ayuntamientos de ambos municipios y las entidades públicas y privadas vinculadas a ambos se volcaron en esta rogativa septuaginta. Esta vez se contó con la participación del obispo de Tortosa Enrique Benavent, quien incluso se animó a hacer el trayecto de Coratxà hasta Pena-Roja, además, a tan rápido ritmo que dejó detrás a un buen número de caminantes. Los peregrinos, desde la salida a las siete en punto de la mañana ese sábado desde la iglesia Parroquial vallibonense hasta la llegada, pasaron por prácticamente toda clase de incidencias meteorológicas (frío, viento, calor, lluvia, granizo...) pero fueron muy pocos a los que les fallaron las piernas, así que la mayoría pudo cumplir con todo el recorrido. Esteve destacaba al término que había sido un día "muy emotivo, de sentimientos y para disfrutar, nuestro pueblo se ha vuelto a vaciar para que la acogida fuera lo mejor posible, porque los penarrojenses lo llevamos en el corazón". Al dejar ahora la alcaldía, tras 16 años, recordaba que han sido tres las rogativas que ha vivido como máxima autoridad. Palomo, se mostraba muy emocionado, a la hora de describir lo que ha representado este nuevo encuentro entre los dos pueblos. La rogativa abarcó todo el fin de semana. El viernes por la noche

se representó en la iglesia parroquial de Vallibona una parte de la obra de teatro que sobre esta ancestral tradición creó el escritor penarrojense Desideri Lombarte. Esta función se ofreció íntegramente al día siguiente por la tarde, ante más de 500 espectadores, cuando habían llegado a Penarroja todos los romeros y fue toda interpretada por actores y actrices aficionados de ambos municipios. La rogativa esta vez para almorzar paró en el Mas Roig, en lugar del Mas de Prades, recuperando como se hacía antaño. Ambas masías eran propiedad de Josefa Prades que falleció recientemente por lo que se hizo el cambio a manera de homenaje póstumo. En el Mas Roig, los propietarios de la tienda de Vallibona, Laia y Sebastián, repartieron un rollo a cada caminante, de esta manera cumplieron el deseo que Josefa había expresado a ambos si fallecía antes de la romería.

En Coratxà, se hizo el "dinar", una fideuà preparada para más de 700 personas que acabó de forma precipitada porque comenzó a llover. Se habilitó espacio para sentarse, contando con la colaboración de los ayuntamientos de La Pobla de Benifassà y Herbers. El momento más emocionante fue la llegada a Pena-roja. Tras el intercambio de las varas entre los dos alcaldes, se entró en el pueblo turolense, con las saluciones de los sacerdotes y se siguió camino hasta el santuario de la Mare de Déu de la Font, donde en el siglo XIV los siete chicos vallibonenses encontraron cobijo antes de conocer a sus respectivas novias.

En el santuario el obispo hizo la misa y se entregó a cada participante un cómic que se ha elaborado sobre la rogativa. Al regresar a Pena-roja hubo el aludido teatro, en el local anexo al frontón y a continuación, se sirvió la cena a base de "fesols amb abadejo" como manda la tradición. Tras la cena, hubo un "bureo" con rondalla y discomóvil. Después de la misa de difuntos en la iglesia de S.María de Pena-roja al día siguiente, se hizo el "dinar" en Herbers y a las 6 de la tarde, se llegó a Vallibona, dando por acabada la celebración.

ruta permanente

La rogativa estrenó la nueva señalización del camino de 27 kilómetros que recorrieron a pie más de 700 personas, convirtiéndolo en una ruta senderista que acerca los dos pueblos. La señalización ha sido colocada por los ayuntamientos de Vallibona, Castell de Cabres, la Pobla de Benifassà y Pena-Roja en colaboración con la Agencia Valenciana de Turismo y la Mancomunidad Comarcal dels Ports. La señalización es tanto horizontal como vertical, a base de postes de madera con indicadores que llevan la inscripción "Camino de la rogativa". La distancia exacta es de 27,2 km de Vallibona hasta Peñarroya, pero se alarga a los 29,9 ya que también se incluye el santuario de la Virgen de la Fuente.

FESTES D'AGOST 2024

EMILI FONOLLOSA

SANT DOMINGO

Vallibona va començar les festes majors d'agost 2024 durant la vespra de la romeria a Sant Domingo. En primer lloc, es va fer a les antigues escoles la presentació del número 17 de la revista anual L'Esquirollet de Vallibona i ja de nit, es va inaugurar l'abeurador, on la jove Comissió de Festes 2024 va obsequiar els nombrosos assistents amb aigua de València. Arribat el dissabte, a les 7 del matí la matinera xaranga de Santa Bàrbara, Estrella Band, comandada com sempre per Juanjo Vegué, va fer la despertà pels carrers el poble. Cap a les 8, els més forts van emprendre pel camí tradicional la marxa a peu fins a l'ermita. Allí va haver servei de bar per la pròpia comissió festera i amb animació musical per l'esmentada xaranga. Tal i com tocava, a les 11 se celebrà la santa missa, oficiada un any més pel pàrroc Genaro Cachaca i amb presència de l'alcalde Juanjo Palomo, regidors i representació infantil de la cort de festes. Es va venerar la relíquia en la part final i es va cantar l'Himne a Vallibona. Tot seguit, se celebraren les tradicionals joies, per a totes les edats, amb un conill de premi per a cada guanyador/a i seguidament, una mica de ball tradicional, animat també per la xaranga. Va ser un matí esplèndid a l'ermita, que estava engalanada per a aquesta especial ocasió i ja amb ganes que els nous gerents pogueren reobrir prompte les instal·lacions de l'hospederia.

PROCLAMACIÓ

La Comissió de Festes 2024 de Vallibona va preparar una completa nit de proclamació de reines, dames i festers. Des del carrer Pla es va començar la cercavila animada per Estrella Band per anar recollint dames, festes i reines. Tot seguit al recinte de festes es van proclamar com a reina major Nerea Marzal Guimerá, mentre que la infantil era Vega Corro Meseguer. Com a dames grans, van ser proclamades Leire Sansano Queralt i Mar Cantero Rivera i les dames i festers infantils Lucía Guimerá Santapau, Pol Miralles Ortí, Aritz Miralles Ortí i Noèlia Martí Benet.

El ball posterior va ser protagonitzat per l'Orquestra Montana, de Llucena del Cid. Enguany les reines, dames i festers lluiuren

més per tot el poble ja que per primera vegada cadascuna i cadascú havia adornat la façana de la seua vivenda amb gran cartells amb les seues fotos. A destacar que per als balls enguany es comptava amb una carpa més gran, la qual cosa permetia tenir també un escenari i evitar l'escenari permanent exterior, sempre exposat al mal temps.

VALLIBONA, FOTOS ANTIGUES

El vallibonenc resident a Terrassa Jordi Fonollosa Navarro ha creat un documental de 23 minuts de durada a base d'una gran quantitat d'imatges antigues de Vallibona, que van des de la primera dècada del segle XX fins pràcticament a les seues acaballes.

El documental va ser projectat a la carpa de festes dins de les festes d'agost, amb gran repercussió popular, tanta que se'n va fer un segon passe a l'Hostal La Carbonera.

«Fa uns anys tenia la idea de fer un treball audiovisual amb fotografies antigues de Vallibona» deia «Miki», com és conegut popularment per tots. «He anat recopilant fotos durant els anys i a l'aconseguir moltes fotos que completaven pràcticament la totalitat dels carrers del poble, he vist que era un bon moment de fer el treball».

No solament ha volgut fer aquest recorregut per el poble, sinó també pel terme, les ermites de Santa Àgueda i Sant Domingo i alguns masos i com no amb fotos de molta gent.

El documental serveix per veure com ha canviat el poble. Algunes fotos no tenen una qualitat molt bona, ja que no s'ha disposat del original, però també n'hi ha de qualitat excepcional.

«He intentat presentar les fotografies de una forma dinàmica, més cinematogràfica, acompanyades de música interpretada expressament per al treball per part de Àngel Soto» segons també ha destacat «Miki».

El documental es pot veure al youtube, en aquesta adreça: <https://www.youtube.com/watch?v=Q4dXTCNvIZQ>

ROMERIA A SANTA ÀGUEDA

El dilluns de festes, a més de començar els campionats, tocava fer la tradicional pujada a l'ermita de la patrona, Santa Àgueda. Uns 45 van ser els que poc després de les 8 del matí van emprendre la marxa a peu. D'altres pujaren més tard en

cotxe. Allí dalt la cerimònia religiosa va ser oficiada per primer vegada per mossén Genaro Cachaca. En acabar, es va fer la benedicció del terme i no va faltar pernil, pastissos i beguda, pagats per l'Ajuntament. De nit, va haver-hi pel·lícula i nit del pijama.

El dimarts es va fer el concurs de paelles, amb una excel·lent participació i premi per al guanyador. Les càmeres de Nord TV van estar presents i en van emetre un reportatge molt complet. En acabar, el tardeo va estar protagonitzat pel simpàtic Trio Derrumbando que va allargar la seua actuació (durà quasi tres hores) a petició de la Comissió de Festes, veient el gran èxit que tenia i que la gent en volia més i més.

El dimecres se celebrà el tradicional dinar en honor als jubilats i pensionistes vallibonencs, seguit de tardeo per a ells. Per cert, que durant les festes, l'associació de jubilats Santa Àgueda va oferir als seus integrants un complet berenar, davant de la seua seu social.

Arribats a dijous, vam tenir la presentació a la terrassa de La Carbonera del nou llibre de l'escriptora vinarossenca Amàlia Roig, "Ítaca i el japonès", organitzada per l'associació cultural "Amics de Vallibona".

Més tard, no va fallar el típic concurs de truites, a més de bingo i tot dins de la Nit de Disfresses Lliures-Nit Jove, amenitzada per la coneguda DJ Lisaa Quer.

El divendres va ser el dia de l'aigua, sense aigua, per les obligades restriccions. La xaranga de Santa Bàrbara Estrella Band va posar l'animació musical i com sempre, amb obsequi de cocs i beguda. La taula de dalt va ser patrocinada per la comissió de festes i l'associació de jubilats i la del carrer Pla, per festers, dames, reines i ajuntament.

Eixe divendres es va fer també la gimcana adulta, sopar de pa i porta amb nit eivissenca i ball amb l'Orquestra Fénix.

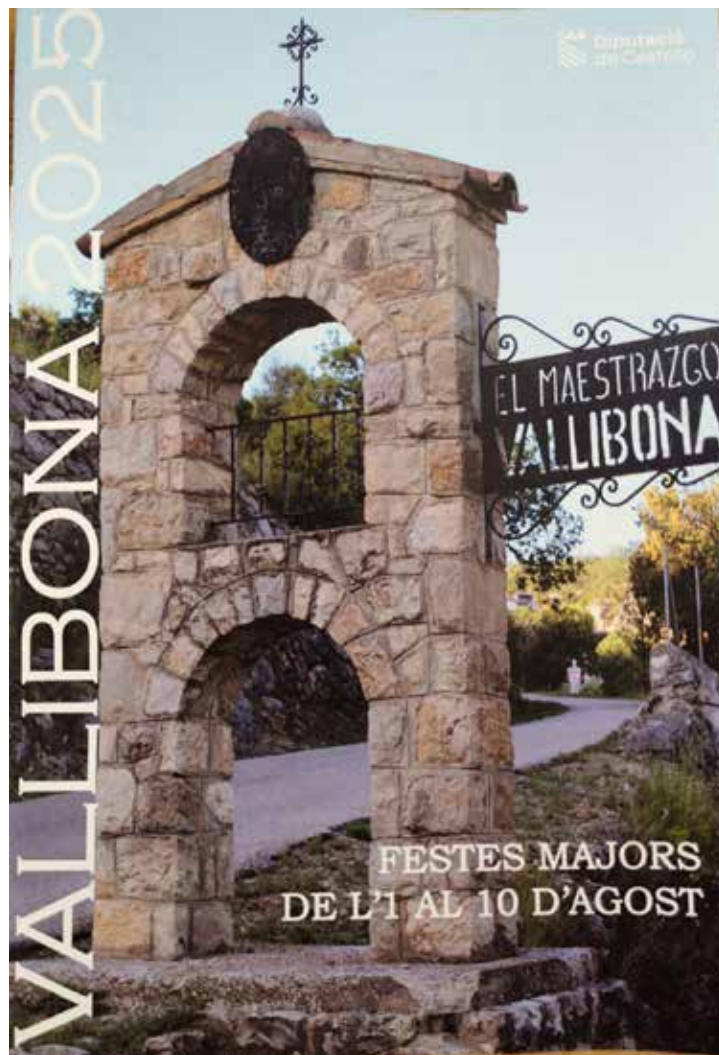
Dissabte 10 es va enfile la fi de festes amb la gran revetlla de comiat, protagonitzada per l'orquestra Summer. No va faltar el ball del farolet, però el moment culminant va ser a l'hora del lliurament dels premis dels diferents campionats i la gran rifa de la comissió.

A més, va haver-hi xocolatada per als qui van aguantar fins acabar el ball. A les 8 del matí encara hi havia joves «de marxa».

Arribat el diumenge, vam tenir la missa solemne i a migdia la fideuà popular que havia preparat la Comissió de Festes, cuinada per Carme i amb Eugenio i Juanito d'ajudants de cuina.

Ja de tarda i com a últim acte oficial de festes, es va fer davant nombrós públic la representació teatral «Las Chicas del Calendario» del grup de teatre de l'escola Puro Teatro, arts escèniques de Vinaròs, acte organitzat per l'Associació Cultural "Amics de Vallibona" i patrocinat per l'Ajuntament del poble, com ja us contem en un altre apartat de la revista.

Tot i haver-se acabat ja la programació oficial de festes, el dilluns 14 a la nit se celebrà un des actes més típics de cada agost: el rosari de les torxes, amb sortida i arribada a l'església parroquial i presidit per mossén Paco Vives. A més, el Dia de la Mare de Déu, 15 d'agost, l'església acollí la Missa Major, presidida per reines, dames, festers, l'alcalde i la resta de corporació municipal. En acabar, "Amics de Vallibona" lliurà a Andrés Pla Martí el guardó Esquiroler de l'Any 2024, com ja us contem en un altre lloc de la revista.

EL PONT DE LA CONSTITUCIÓ

Vallibona va tindre molta animació, i és que hi havia ganes després de la suspensió dels actes del pont de Tots Sants. La Comissió de Festes 2025 va oferir esmorzar popular, concurs de paella, «tardeo» amb la música del trio Trèbol, sopar de pa i porta, música amb el dj Marc Padilla, «abeurador», etc. A més, s'ha fet una gran festa per l'aniversari del popular Carles Cabrelles, «Cabre», qui ha arribat als 80 anys. Per altra banda, l'associació de jubilats «Santa Àgueda» va convidar els associats a un esmorzar i els lliurà el lot de Nadal.

CAP D'ANY

El 2024 es va acabar a Vallibona amb una gran festada de joves i el menys joves del poble, amb la Comissió de Festes com uns dels protagonistes.

SANT ANTONI

Text de COMARQUESNORD.CAT

La festa més important de l'hivern a Vallibona honora al patró dels animals. Sant Antoni va tornar a omplir els carrers del poble d'alegria i germanor.

Els actes més destacats tenien lloc a la vesprada, sent la plaça dedicada a Sant Antoni, precisament, el centre neuràlgic de la celebració. La foguera al costat de la barraca, no va parar de fer brasa tot el dia. Moltes converses al seu caliu van tenir lloc aquest passat dissabte.

El dia havia estat intens entre les menjades compartides i els jocs populars, però els plats forts de la festa estaven per vindre.

A les set de la vesprada les campanes van cridar a la missa en honor al sant. La bonica església de Vallibona es veia al començar encara en molts bancs buits.

Poc a poc alguns forats es van anar tapant. Les tees o torxes estaven preparades en els últims bancs, i alguns dimoniets impacients no gossaven entrar a missa, però encuriósits no podien evitar mirar el que passava allí dins. Encara no era el seu moment.

En acabar l'ofici, els gaiteros començaven a fer sonar la tonada, i amb ordre els vallibonencs anaven agafant lloc detràs del guió

per a prendre part en la processó de les tees.

La volta, que comença a la porta de l'església, recorre diversos carrers del poble i culmina a la plaça Sant Antoni, on es procedeix a beneir als animals.

Algunes cavalleries, pot ser menys que en altres ocasions, alguna ovelleta, i molts de gossets, van passar a rebre el toc d'aigua beneïda que llançava el mossén. I a continuació recollien el pastisset de confitura de carbassa en el que, prèviament beneït, s'obsequiava als assistents.

En algun cas, i com marca el costum, el pastisset era compartit entre el cavall i el genet. Després dels que portaven els animals, tots els presents van poder passar a recollir la pasta i fer un glop de moscatell o aiguardent.

Encara estàvem degustant el panoli quan la rèqua de dimonis van fer la seua aparició fent-se amos de la plaça. Sant Antoni va ser perseguit durant una bona estona, però la seua força de voluntat es va deixar palesa en tot moment.

Armat amb el seu bastó en forma de creu, s'encarava amb els enviats de l'infern i al seu clam tots els diablets caien a

terra garrejant i cridant de ràbia. En l'últim acte tots els dimonis van haver de tornar a l'infern.

I en eixe moment, les espurnes de les forques, i la pólvora dels coets, tornava a mostrar la ràbia per no haver aconseguit el seu propòsit: doblegar la voluntat del sant... així es que com cada any es van disposar a cremar la barraca.

Mentre les flames lluitaven per anar cremant el monument vegetal, dimonis i sant, i un gran públic present, va passar per dins de la barraca ja en flames, ja que el foc és símbol de purificació en aquesta festa.

Per la seua part, els bombers van estar atents per evitar accidents. Fins que els professionals del Parc dels Ports van dir que ja no era segur, desenes i desenes de veïns i visitants han seguit el costum de travessar la pira en flames.

Aquesta celebració es va recuperar ara fa vint anys a Vallibona.

PASQUA

Elecció de les reines de festes 2025

E.F.

Durant la festa del sopar i ball popular de la vespra de Pasqua a Vallibona, la Comissió de Festes de Vallibona 2025 va fer el sorteig de les reines per a les festes majors d'agost. Així quedà la cort d'honor:

Reina infantil Ona.

Dames: Andrea i Valentina.

Festers infantils: Mark, Pau i Marc.

Reina gran: Elsa

Dames: Paula Alonso, Paula, Daniela, Carla i Laia

Per altra banda, en les celebracions de Pasqua, tot i alimentar-lo molt bé durant la llarg passejada sobre la pista quadriculada, finalment, "Pinto" no va fer la "cagada del burro" a Vallibona i la Comissió de Festes decidí sortejar el pernil que estava en joc.

Per tal de compaginar les seues tasques amb les altres poblacions, el pàrroc de Vallibona mossén Genaro avançà a dissabte la celebració de la benedicció de rams.

COL·LABORACIONS

LA MANUFACTURA TÈXTIL DE LA LLANA A VALLIBONA

JORDI FONOLLOSA (MIKI)

Introducció

La manufactura tèxtil es una de les més antigues i complexes del món, amb més processos i especialitzacions. En alguns pobles es produïen draps de llana i teixits de seda.

Vallibona al segle XV era un dels principals nuclis de la zona. Rabassa Vaquer en el seu treball LA MANUFACTURA TÈXTIL EN L'ÀMBIT RURAL DELS PORTS DE MORELLA (SEGLES XIV-XV) diu: *"Entre les aldees de les quals disposem de documentació notarial (Vilafranca, Cincorres, la Mata i Vallibona), pot ser siga Vallibona la que presenta una major importància des del punt de vista de la manufactura tèxtil. Pot ser la seua situació geogràfica a la vora del riu Cerval, amb aigua abundant, afavoriria el desenvolupament d'aquestes activitats."*

Testimonis actuals del passat tèxtil

Una sèrie de noms que ens han arribat fins els nostres dies, ens recorden el passat tèxtil de Vallibona com: la casa Telers al carrer del Sol, conegut també com a carrer dels Telers, cal teixidor al carrer Pla, cal Peraire a les Voltes, el mas dels Telers, també el Molí Batà que com ve diu el seu nom era un molí bataner on vorem que es rentava i es donava l'aprest al teixit. Aquest molí va acabar sent un molí d'oli.

Obrador tèxtil, cardant, filant i teixit amb teler manual. S. XVIII.
(<http://www.oldglossoptrail.co.uk>)

Procés i oficis. Maquinària i utensilis

Vallibona disposava de la matèria prima, la llana de les ovelles. Les persones combinaven les feines del camp amb el procés industrial tèxtil en èpoques en què l'activitat al camp era més baixa.

El procés era llarg:

Calia esquilar les ovelles, es feia a la primavera quan començava a fer calor.

La llana bruta s'havia de rentar i les floques de llana s'havien d'obrir, això ho feia l'Arquejador.

El cardador posava bé les fibres perquè es pogués filar.

Els peraires en moltes ocasions constitueixen una figura a cavall entre l'àmbit de la producció i el de la comercialització. Aquests s'encarregaven de comprar la llana, la feien filar i després teixir i de fer l'acabat final dels draps.

Les filadores filaven la llana que subjectaven a la filosa, amb les mans estiraven la fibra i amb el fus li donaven torsió. El torn de filar va ser una innovació que va ajudar a fer més feina però no sabem si va arribar a Vallibona, no tenim una evidència documental que ho demostre.

La llana un cop filada la treballaven els teixidors, aquests preparaven l'ordit i la teixien amb telers manuals de fusta estrets o dobles en funció de l'amplada del drap.

Un cop teixit el drap, lo primer que es feia era repassar els draps traient nusos, fils, borra i altres imperfeccions. Després es passava al Batà on es netejava i desengreixava el drap. Després s'enfortia per donar-li cos i resistència a base de donar cops amb els peus o amb masses, això es feia introduint el drap en una tina amb aigua calenta i una solució sabonosa, es trepitjava amb els peus, posteriorment van aparèixer els batans mecànics que impulsats per la força del aigua accionava un mecanisme que feia picar uns martells contra el teixit. Després de passar pel Batà el drap s'encongeix i guanyava gruix, això era imprescindible fer-ho ja que si es confeccionava la peça sense fer aquesta operació, aen rentar-la es produïa l'encongiment i quedava inservible.

Un cop sec, el drap es cardava penjant-lo a la perxa i amb un "palmar" de cardes (planta del bosc) es pentinava.

Finalment es tondia el drap, tallant el pèl i igualant el teixit i treien altres defectes donant al drap un aspecte més suau i brillant. Un cop feta aquesta operació les peces es raspallaven i es plegaven.

Sembla que el tenyit i acabats dels draps es feia a Morella, afegia la bolla de la ciutat o vila, que garantia la qualitat del drap i el feia apte per a l'exportació. Era una forma de controlar el procés i la comercialització del producte.

Bolla: Peça rodona de plom, que duia una marca i s'aplicava als draps que s'havien fabricat per vendre i que estaven conformes amb els preceptes legals de llur fabricació. *Dret de la bolla*: dret que es pagava sobre el valor dels teixits de llana i de seda. Font: DCVB.

Tipus d'articles

Les teles de llana s'anomenaven Draps o Panys.

Hi havia diferents tipus de draps en funció del tipus de lligat, nº de fils, amplada i colors, aquestes especificacions les donava el Paraire.

Cordellats, barraganas, capes, llençols de la part baixa del lliit, etc.

Els productes de la zona més coneguts son La Manta morellana, teixits de "tartan" que eren teles a la plana amb colors vius i generalment quadrejades.

També teixits de "Sarga", Faixes.

La qualitat del drap era determinada pel nombre de lligadures de l'ordit (drap dotzè, setzè, divuitè, etc), com més lligadures més fi, per la contextura (drap pla —llis—, verví, sarja,

Batà segle XVII impulsat per roda vertical. (Böckler, 1997)
A: roda vertical, B: arbre de leves, C: leva, D: martells.

cordellat, etc) per l'origen geogràfic (drap de Banyoles, de Puigcerdà, de Barcelona —dit *de la B*—, etc) o pel color (burell, blanquet, grana, cru —sense tenyir—). Font: Enciclopèdia Catalana.

Fus vallibonenc per filar i torçar de Madalena Beltran Ortí. Any 1900-1915.

El comerç amb Itàlia a través de Morella

Un procés productiu sense la venda del producte no té sentit. Morella era qui comercialitzava els draps produïts a les aldees. Venien els productes primer a València i Barcelona i exportant uns anys després els productes a Itàlia al segle XIV-XV a través del mercader de la Toscana Francesco Di Marco Datini, la família Datini eren comerciants de Prato. Els Datini tenien a cada aldea agents comercials com els Jovaní, cognom d'origen italià que molt probablement prové d'aquella època.

Manta Morellana

Gràcies a la documentació conservada per la família Datini formada pels llibres de comptabilitat s'ha pogut conèixer les transaccions comercials entre Morella i Prato al segle XIV-XV.

També a l'illa de Rodes, per exemple:

“El 27 de setembre de 1413 el mercader de Tortosa Miquel Homedes rep en comanda de Francesc Arbolí, mercader nadiu d'Ulldecona resident en Barcelona, 28 draps de Vallibona de diversos colors, valorats en 185 lliures barceloneses, per durlos a l'illa de Rodes en la galea del mercader de Barcelona Bartomeu de Llobera”.

El llinatge dels Cardona, mercaders, és la família dominant a Vallibona.

“El 27 de gener de 1421 és el mercader de Morella (en realitat oriünd de Vallibona) Gabriel Cardona qui rep en comanda de Guillem de Fonollet, mercader de Barcelona, 196 draps de llana de diversos colors, per comercialitzar-los en Sicília.”
Font: LA MANUFACTURA TÈXTIL EN L'ÀMBIT RURAL DELS PORTS DE MORELLA (SEGLES XIV-XV

Document Arxiu Datini, 1398. “...lana di Zintore, lana di Marla, lana di Vallibona.”

VALLIBONA-MORELLA-PENISCOLA-PISA. Era la ruta que seguien les manufactures tèxtils produïdes a Vallibona. El port de Peníscola podria definir-se com el major port exportador de llanes de la Mediterrània.

Després de l'esplendor dels segle XV, als segles posteriors (XVI, XVII, ...) l'activitat va continuar, però ja a nivell més local per autoconsum. Per exemple en el inventari de Gregori Messeguer de 1693 a Vallibona apareix un teler de teixir roba de llana, unes debanadores, un ordidor, llançadores de teixir, estam, ... AHNM.

Final de l'activitat als Ports de Morella

La indústria tèxtil va patir una transformació espectacular passant de ser una activitat artesanal a una activitat industrial gràcies a la revolució industrial iniciada a Manchester i que

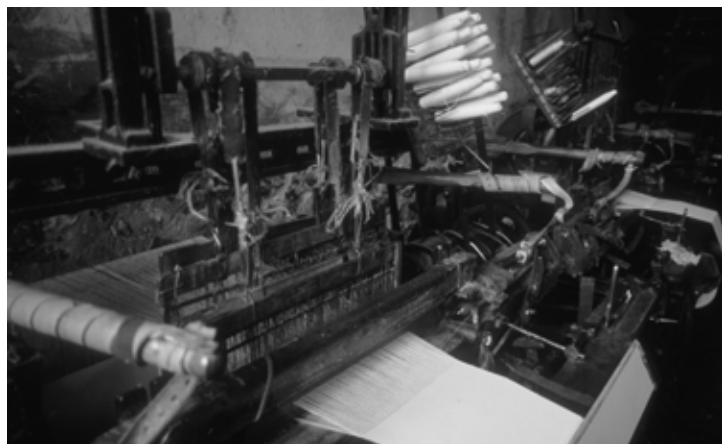
Ruta Comercial

va arribar a la península al segle XIX construint màquines mecàniques que feien molta més feina.

La fàbrica Giner i les fabriques a Morella i Vilafranca van acaparar tota la producció industrial dels draps als Ports. Posteriorment al llarg del segle XX la producció als Ports va anar desapareixent concentrant-se a la zona de València i Alacant (Ontinyent, Bocairent, Alcoy, Banyeres) amb maquinària vella de Terrassa i Telers de Garrot.

Fàbrica Giner, Morella

Teler de garrot de la Fàbrica Giner

Últims testimonis, les dones fent toquilla als anys 70-80

Els últims testimonis del tèxtil a Vallibona van ser els rogles de dones fent toquilla amb el ganxet als anys 80, treballaven llana que venia entre altres llocs de Terrassa, de cal Torredemer, fent complements de ganxet que després venien a Delfin i a Morella. Aquesta activitat, encara que manual, podríem dir ha estat el final de la producció tèxtil a Vallibona.

AMPLIACIÓ D'INFORMACIÓ SOBRE LA SEGREGACIÓ DE VALLIBONA

JUANJO VEGUÉ

La majoria de persones que té i/o ha tingut vincle amb Vallibona sap que fou aldea de Morella, des que Blasco de Alagón atorgà la Carta Poble en favor de Vidal de Sogues i Benet de Bearn, entre altres pobladors el novembre de 1233, éssent fidel als usos i costums de Saragossa. (Boix, Melchor, 1932: pp. 293-294); Actualment, és municipi amb ajuntament propi (esperem que per molts anys), i sabem que la data 1691 és crucial per aconseguir-lo i segregar-se de la veïna capital d'Els Ports, però què en sabem de com va anar tot plegat? Preguntes sense respostes que algun dia acaben resolent-se, gràcies a la labor dels historiadors i persones aficionades a l'estudi de la documentació.

Vallibona i 8 aldees més van voler segregar-se, després de molts anys intentant-ho, de la ciutat de Morella. I no fou fins que arribà a la Monarquia Hispànica Carles II; el que s'anomenà amb el sobrenom El Hechizado, no va ser tan mal rei (tot i els problemes de salut derivats, suposadament, de matrimonis consanguinis entre els seus pares i altres avantpassats, descrivint que el seu pare, Felip IV, i la seua mare, Mariana d'Àustria, eren tiet i neboda, respectivament, i això comportà deteriorament físic i infertilitat, apuntats per alguns historiadors com a síndrome de Klinefelter, malaltia genètica que té aquestes conseqüències), ja que la economia i societat van anar creixent en positiu.

El nostre poble no va ser una excepció i s'estava notant, per exemple, en diverses obertures de comerços (l'amic Jordi Fonollosa "Miki" cita, per exemple, la Taverna de l'Oli el 1678, que podria estar a la Llotgeta; l'arrendament de la tenda el 1698; la fleca l'any 1702), en la construcció i/o reforma d'edificis a partir de la independència: el retaule de l'església l'any 1697; un dels tres orgues que ha tingut el poble el mateix any; establiment de masades aquells anys (tenim alguna referència documental, tot i que el poblament més enllà del nucli ja hauria començat al s. XVI), etc.

L'últim monarca Habsburg, tot i tenir un regnat breu, va deixar empremta a la nostra estimada vila gràcies a què el 9 de Febrer de 1691 li va atorgar el títol de vila reial. I no només ho sabem pels documents que han interpretat diferents autors que a continuació se citen: "El rei Carles II ven el títol de vila reial al lloc de Vallibona, aldea del terme general de Morella, i el segrega de dit terme." (Segura Barreda, Morella y sus aldeas, 1868, vol. 1, pp. 198-201) "Los abusos que el Justicia y Jurados de Morella cometieron sobre las sufridas aldeas durante los cuatro siglos y medio de tiránico sumisión fueron considerables, propiciando diversas reacciones de éstas a lo largo de este tiempo, tenientes a alcanzar su total emancipación. Sería finalmente durante el reinado de Carlos II cuando se consumaría este anhelado sueño de alcanzar su liberación e independencia, que llegó precisamente por la necesidad imperiosa que tenía la Corona de recabar fondos para llevar adelante la maltrecha economía estatal.

Así, de todas las aldeas sometidas a la jurisdicción y contribución de Morella, solicitaron acogerse a tal gracia Catí, Castellfort, Villafranca, Portell, Cincorres, Forcall, La Mata, Olocau y Vallibona. Nueve en total, que previa la aportación de 20.000 libras al erario real pasarían a constituirse en villas reales. Este Real Decreto se firmó en Madrid el 9 de febrero

Juan Carreño de Miranda:
«Carlos II, con armadura»,
1681. Museo del Prado.
Madrid

de 1691, actuando de valedor en representación de los intereses de las distintas aldeas Juan Bautista de Peñarroja.” (Meliá, 1998). “Attenent y considerant que, per part del Jurat major del present lloch, fonch proposat que lo Serenissim Rei nostron, en Carlos segon de Austria, que Deu guarde, havia ja concedit Privilegi al present lloch pera que fos Vila y gaudís de la separació de Morella, per donatiu y servici de 20.000 pesos de plata, juntament ab Forcall, Catí, Vilafranca, Cinchtorres, Portell, Vallibona, Castellfort y Olocau; pera la qual y gastos que se havien ofert fer en la petició sobredita, havia sigut forçós el que los

més particulars del poble, vista la urgència del donatiu, el haguessen de buscar el diner a censal, com de facto se han buscat de les demás universitats sobredites, 1.840 lliures, y del present clero de la Mata, 700 lliures; y que, pera quitació integra de aquelles y per aque la present universitat pagara les dites cantitats, tan ben empleades en lo servici y donatiu a sa Magestat lo nostre Rey (q.D.g.) fet per la gracia de la separació de la vila de Morella... (AHNM [Arxiu Històric Notarial de Morella] Pere Casanova, A. 1691, enero, 9)”, “Més de 300 anys van estar lluitant les aldees de Morella entre elles Vallibona per tal de aconseguir independitzar-se i tenir més competències, més recursos econòmics i més llibertat per gestionar-los. Competències i recursos com la justícia, els impostos, la fusta, l'herba, terres, molins, etc . Tot i tenir una certa autonomia, ja que tenien un justícia (que feia d'alcalde i jutge) i dos jurats (concejals) volien ser un vila real amb tots els seus drets. (...) 20.000 pesos a la corona del rei Carles II que estava falta de diners.

Morella com es natural va protestar però finalment va tenir que acceptar, això sí, li va costar temps. L'esforç dels nostres avantpassats va servir perquè Vallibona poguera créixer, es fessen ponts, es comprara un orgue, diners per l'hospital, ...” (Fonollosa, 2013), sinó també pels documents que s'han anat trobant per part de persones que ens dediquem a la història local del poble, on apareixen personatges com el síndic procurador, que vetllava pel bé comú dels veïns davant les adversitats, o el procurador fiscal, que s'encarregava del cobrament dels impostos (el que portava els 20.000 pesos de plata al monarca, per entendre'ns).

Un últim apunt de com Carles II va sol·licitar ajut al nostre poble en milícies, després del procés de segregació, el podeu trobar al meu article Vallibona en la guerra moderna, publicat al Llibre de Festes de Vallibona 2017. Per concloure amb aquest seguiment de fragments documentals, es resol en diverses qüestions: Carles II no fou tan mal rei tot i la seua feblesa física.

La unió fa la força, tant en sentit administratiu com en econòmic; el nostre poble ha estat molt lluitador sempre i, per finalitzar, que cal saber i comparar diverses fonts per a poder contrastar realment la història.

Bibliografia

Segura Barreda, José. Morella y sus aldeas geografía, estadística, historia, tradiciones, costumbres, industria, varones ilustres, etc. Impr. de F. Javier Soto, 1868.

- Fonollosa Navarro, Jordi. Articles propis a la biografia de Facebook, 2013, 2016, 2017, 2022.

- Meliá Llorens, Antonio. CATÍ: DE ALDEA DE MORELLA A VILLA REAL (1691-1991), Catimenu, 1998.

- Casanova, Pere. AHNM, 1691.

- Álvarez, Gonzalo i Ceballos, Francisco. El hechizo genético de los Austrias. Artículo de divulgación. Universidad de Santiago de Compostela, 2016.

- Boix, Melchor. “ Carta puebla de Vallibona por Blasco de Alagón en noviembre de 1233”, B.S.C.C., t. XIII, 1932

EN RECORD DE MERCÈ CUARTIELLA BENET

MONTSERRAT CUARTIELLA

La meua mare Mercè Cuartiella Benet, «Mercedes de casa Lluch” (del carrer sant Roc), va faltar el passat mes d'octubre després d'una llarga malaltia, per aquesta raó ja feia temps que no podia tornar al poble, el portava sempre al cor i en els seus records, després d'haver-hi passat la seva infància al costat dels iaïos materns.

EL LLIBRE SOBRE FLORENCIO PLA “LA PASTORA”, 70 PRESENTACIONS I 4T EDICIÓ DESPRÉS

Col·laboració especial d'ELENA SOLANAS (*)

Quan vaig començar a presentar *Florencio Pla, La Pastora: la dignitat robada*, no m'imaginava tot el que m'esperava. Pensava que parlaria del meu llibre, de la història del meu oncle, d'un passat massa temps silenciats. Però el que ha passat en aquests dos anys ha estat molt més profund.

He fet més de 70 presentacions, i a cada lloc —d'Alacant a Perpinyà— m'he trobat amb mirades que em feien tremolar, amb silencis llargs que pesaven molt més que qualsevol paraula, amb abraçades que no calia explicar. A cada poble, a cada ciutat, a cada sala petita o gran, m'he sentit connectada a una memòria compartida que, tot i els anys, segueix viva. Molt viva.

Hi ha hagut gent que ha plorat en silenci, d'altres que m'han explicat la seva història, històries que no havien dit mai a ningú. He vist ulls que brillaven amb ràbia, amb tristesa, amb alleujament. Hi ha persones que han esperat al final, amb un llibre entre les mans i la veu tremolosa, només per donar-me les gràcies. I jo, que només volia explicar una veritat que no es va poder dir, he entès que aquest llibre ha obert moltes més portes del que mai hauria pogut imaginar.

A cada lloc he descobert que parlar de mon tio, no era només parlar d'ell. Era parlar de tantes persones silenciades, marginades, expulsades dels relats oficials. I també parlar de la força de sobreviure, de resistir, de continuar malgrat tot.

El llibre ja no és només meu. És de totes aquelles persones que hi han trobat un mirall, un record, una pregunta, un alleujament. I això no seria possible sense l'acompanyament, la cura i el compromís de l'editorial Sembra Llibres, que va creure en aquest projecte des del primer moment. No només han publicat el llibre: l'han defensat, l'han fet arribar, l'han estimat. Gràcies de tot cor per fer-me sentir sempre escoltada i respectada.

Ara arriba la quarta edició del llibre on s'ha afegit un epíleg molt especial, l'última peça del puzzle, la peça clau de la història que no coneixíem fins ara. No us la puc avançar. No perquè vulgui guardar-me res, sinó perquè crec que és important que la llegiu dins del llibre, amb el temps i el respecte que mereix. És un final que ho canvia tot. Un final que tanca una ferida, però que alhora obre una nova manera de mirar-ho tot plegat.

Aquest setembre reprenc les presentacions, i ja en tinc programades fins al gener del 2026. Sé que encara queda molt per escoltar, molt per compartir. I em sento molt afortunada de poder continuar-ho fent, poble a poble, mirada a mirada.

I a tot això s'hi suma una notícia que encara em costa de creure: aviat s'estrenarà la pel·lícula *Els mals noms*, dirigida i escrita per Marc Ortiz, i produïda per Paloma Mora i Marc Gómez. Em fa una barreja de respecte, il·lusió i emoció saber que la història de Florencio arribarà també a la pantalla, amb tota la seva complexitat, la seva duresa, però també la seva humanitat.

Res del que està passant hauria estat possible sense vosaltres. La vostra escolta, el vostre silenci atent, la vostra emoció, han fet d'aquest llibre molt més que una obra personal. L'heu convertit en una veu col·lectiva. I això, per mi, no té preu.

(*) Autora de *Florencio Pla, La Pastora: la dignitat robada*,

SIRIUS MULTICOLOR OBSERVAT A VALLIBONA: UN ESPECTACLE CELESTIAL

ANNA SERRET

A principis d'aquest 2025, els habitants de Vallibona vam tenir la sort de presenciar a simple vista un fenomen astronòmic fascinant: l'aparició de Sirius, l'estrella més brillant del cel nocturn, mostrant una gamma de colors espectaculars. Aquest fenomen, conegut com a scintil·lació o centelleig estelar de Sirius és un esdeveniment que desperta la curiositat i l'admiració de molts observadors del cel.

Què és Sirius?

Sirius, també coneguda com l'Estrella del Gos, és la més brillant del cel nocturn i forma part de la constel·lació del Canis Major. Aquesta estrella és en realitat un sistema binari compost per Sirius A, una estrella principal, i Sirius B, una nana blanca. Sirius és aproximadament dues vegades més massiva que el Sol i 25 vegades més lluminosa.

Situada a uns 8,6 anys llum de la Terra, és una de les estrelles més properes a nosaltres, viatjant a 120 km per hora tardaríem només 77 milions d'anys en arribar-hi, comparat amb altres estrelles no és res (per exemple l'estrella Eärendel està a 12.900 milions d'anys llum i es necessitaria viatjar durant 1.160.000.000.000.000 anys per recórrer aquesta distància a aquesta velocitat).

Que la llum de Sirius tarde quasi nou anys a arribar als nostres ulls vol dir que cada cop que veiem Sirius estem veient el passat. Actualment el 2025 veiem Sirius tal com era el 2016, i no veurem com és Sirius ara fins que arribi el 2033.

Per què Sirius es veu multicolor?

L'efecte multicolor de Sirius es deu en part a la refracció atmosfèrica. Quan la llum de l'estrella travessa l'atmosfera terrestre, es descompon en diferents colors, similar a com la llum blanca es descompon en un arc de Sant Martí quan passa a través d'un prisma. Aquest fenomen és més notable quan l'estrella està baixa a l'horitzó, ja que la llum ha de travessar una capa més gruixuda de l'atmosfera terrestre, que està plena de turbulències i variacions en densitat i temperatura. Aquestes variacions fan que la llum es refracti de manera diferent en cada moment produint aquests ràpids canvis de color.

Quan i on es pot veure Sirius?

A l'hemisferi nord, Sirius comença a ser visible a l'horitzó est poc després del capvespre durant els mesos d'hivern, especialment entre desembre i març. En general, Sirius surt aproximadament entre les set i les nou del vespre depenent de la ubicació i la data.

Per localitzar Sirius al cel, pots seguir aquests passos: troba la constel·lació d'Orió, busca el Cinturó d'Orió, que està format per tres estrelles alineades. Des del Cinturó d'Orió, traça una línia imaginària cap avall i cap a l'esquerra (cap a l'horitzó sud-est). Aquesta línia et portarà directament a Sirius, que és l'estrella més brillant en aquesta direcció. Si tens dificultats per localitzar Sirius, pots utilitzar aplicacions d'astronomia com Stellarium, Star Walk o SkyView, que et poden ajudar a identificar estrelles i constel·lacions en temps real.

Un espectacle per a tots

L'observació de Sirius multicolor a Vallibona va ser un recordatori de la bellesa i la complexitat del nostre univers. Aquest fenomen no només és un plaer per als ulls, sinó també una oportunitat per aprendre més sobre els processos atmosfèrics i astronòmics que fan possible aquest espectacle celestial. Així que, si teniu l'oportunitat, no dubteu a mirar cap al cel nocturn i gaudir de la màgia de Sirius. Potser, amb una mica de sort, podreu veure aquesta estrella brillant en tota la seua colorida esplendor.

A Vallibona també tenim postes de sol boniques

FOTOS ANTIGUES I MODERNES

DE NICANOR FERRER, JHON POLO I E.F.

Vallibona, abril de 1947. — Mosén Vicente Jovaní visita su pueblo natal después de 20 años de ausencia.

VALLIBONA. Empedrados

GENT DEL POBLE

MÉS FOTOS I TAMBÉ VIDEOS A WWW.VALLIBONA.NET I VINAROSNEWS.NET

